

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

УДК 342.9:5.08

СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Коваленко Л. П.

*Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», м. Харків,
Україна*

Розглянуто поняття, сутність, особливості суб'єктів інформаційних правовідносин, наводиться класифікація суб'єктів інформаційних правовідносин. Запропонована класифікація, на думку, авторки, дозволить правильно застосовувати інформаційне законодавство.

Ключові слова: суб'єкти, інформаційні правовідносини.

Інформаційне право як комплексна галузь права ставить своїм завданням регулювання особливої однорідної групи суспільних відносин, які називаються інформаційними відносинами.

Про необхідність наукового аналізу суб'єктів інформаційних правовідносин свідчить інтерес до цієї проблеми таких учених як, М. Я. Швеця Р. А. Калюжного, А. Б. Агапова, В. А. Северина, М. М. Рассолова та інших. Метою даної статті є розгляд поняття, сутності, особливостей суб'єктів інформаційних правовідносин, необхідність провести класифікацію суб'єктів інформаційних правовідносин. Запропонувати класифікацію, на думку авторки, це значить правильно застосувати інформаційне законодавство.

Основними суб'єктами правовідносин у цій галузі є дві групи осіб – користувачі й виробники інформації [1, с. 69].

Громадяни України становлять численний вид суб'єктів інформаційного права, що мають потребу в одержанні інформації різного виду й призначення, необхідної їм насамперед для прийняття відповідних рішень у повсякденній діяльності. До числа громадян належать громадяни, юридичні особи, інформаційні об'єднання, установи й підприємства, органи державної влади й місцевого самоврядування, інші підприємства, установи, організації, що запитують інформацію й користуються нею.

Правовідносини, у які вступають користувачі й виробники інформації, регулюються інформаційними нормами, які містяться в законах й інших нормативних актах, залежно від виду оброблюваної інформації. Нагадаємо, що основні види інформації – відкрита інформація як об'єкт інформаційних прав; документована інформація, у тому числі офіційні документи; масова інформація; інформація обмеженого доступу.

Законами й іншими нормативними актами встановлюється порядок пошуку й одержання такої інформації споживачем, права й обов'язки споживача інформації,

а також права, обов'язки й відповідальність виробника інформації залежно від виду інформації й форми її відображення.

Забезпечення права на пошук й одержання інформації перерахованих вище видів здійснюється нормами інститутів масової інформації, інформаційних ресурсів. Далі розглянемо питання правового регулювання відносин щодо доступу до документованої інформації з державних інформаційних ресурсів [2, с. 98].

Для того щоб установити особливості цих відносин, треба відповісти на запитання про те, що є загальним для інформаційного права, що поєднує інформаційні відносини, врегульовані нормами цього права в єдиний комплекс? Звичайно, інформація й інформаційні об'єкти як складні об'єкти, що володіють специфікою при здійсненні прав, виконанні обов'язків і відповідальності, які виникають з їх приводу в інформаційній сфері. Однорідність і особливості інформаційних відносин визначаються особливостями та юридичними властивостями цих об'єктів, з приводу яких або у зв'язку з якими виникають інформаційні відносини. До таких об'єктів, як ми вже зазначали, належать інформація й інформаційні об'єкти, а також інформаційні технології, засоби їх забезпечення, засоби зв'язку й телекомунікацій.

Сукупний і спільний аналіз розглянутої вище інформаційної сфери, діяльності суб'єктів у цій сфері, пов'язаної з інформацією й інформаційними об'єктами, з урахуванням дотримання їх прав і виконання ними обов'язків, дає можливість виявити таку сукупність загальних для цієї сфери відносин, а також відносин за окремими видами діяльності, систематизувати їх за основними блоками [3, с. 198].

Слід зазначити, що особливості інформаційних відносин зводяться до того, що ці відносини:

- виникають, розвиваються і припиняються в інформаційній сфері під час обігу інформації;

- опосередковують державну політику визнання, дотримання й захисту інформаційних прав і свобод людини й громадянина в інформаційній сфері;

- відбивають особливості застосування публічно-правових і цивільно-правових методів правового регулювання при здійсненні інформаційних прав і свобод з урахуванням специфічних особливостей і юридичних властивостей інформації й інформаційних об'єктів.

Публічно-правовий аспект інформаційних відносин передбачає необхідність забезпечення гарантій здійснення інформаційних прав і свобод громадян, державного керування інформаційними процесами формування й використання державних інформаційних ресурсів, створення й застосування державних інформаційних систем і засобів їх забезпечення, а також засобів і механізмів інформаційної безпеки для досягнення головної мети – забезпечення гарантій здійснення інформаційних прав і свобод.

Головне, що характерно для суспільних відносин в інформаційній сфері, – те, що вони виникають, розвиваються й припиняються при обігу інформації в інформаційній сфері в результаті здійснення інформаційних процесів з урахуванням особливостей і властивостей інформації, що проявляються в системі права.

Інформаційне право становить ту форму, що дозволяє найбільш ефективно й повно здійснювати інформаційні права й свободи громадянина й людини, маючи на увазі найбільш якісне й ефективне інформаційне забезпечення громадян інфор-

мації, захист громадянина, суспільства, держави від шкідливої, небезпечної інформації й дезінформації, захист прав і свобод кожного в інформаційній сфері.

Глобальною метою здійснення інформаційних прав і свобод, що досягаються за допомогою норм інформаційного права, можна вважати створення умов для формування гармонійної й високоінтелектуальної особистості, побудови вільного й демократичного суспільства й держави, що володіє інформаційним суверенітетом. Мова йде про створення суспільства, заснованого на знаннях, принципах гармонійного й інтелектуального розвитку кожного члена суспільства й суспільства в цілому [4, с. 20].

Слід зазначити, що предмет правового регулювання інформаційного права становлять інформаційні відносини, які виникають, змінюються й припиняються під час обігу інформації в інформаційній сфері в результаті здійснення інформаційних процесів.

Далі будемо визначати інформаційні відносини як відособлену, однорідну групу суспільних відносин, що виникають при обігу інформації в інформаційній сфері в результаті здійснення інформаційних процесів у порядку реалізації фізичними і юридичними особами інформаційних прав і свобод, а також у порядку виконання ними обов'язків щодо забезпечення гарантій інформаційних прав і свобод.

Суб'єктами інформаційно-правових відносин є їх учасники, які володіють інформаційною правособ'єктністю, що включає в себе дві юридичні якості: інформаційну правоздатність, яка полягає у можливості мати інформаційні права й обов'язки та інформаційну дієздатність – можливість своїми діями набувати інформаційного права і створювати обов'язки. Залежно від обсягу інформаційних прав та обов'язків можна виділити загальні та спеціальні суб'єкти. Загальними суб'єктами інформаційно-правових відносин є держава та її органи, крім органів, що володіють спеціальною інформаційною компетенцією; фізичні та юридичні особи, для яких інформаційна діяльність не є основним видом діяльності. Варто підкреслити, що саме держава є одним із найважливіших суб'єктів інформаційно-правових відносин, оскільки вона здійснює правове регулювання інформаційної сфери, визначає засади інформаційної політики, вживає заходів щодо розвитку національного інформаційного простору, бере участь у міжнародному інформаційному обміні, забезпечує інформаційну безпеку. Інформаційна діяльність держави проявляється в публічно-політичній сфері, де інформаційні зв'язки та комунікації відіграють ключову роль.

До кола спеціальних суб'єктів інформаційно-правових відносин належать юридичні особи, установчими документами яких передбачено інформаційну діяльність як основну: інформаційні агентства, друковані засоби масової інформації, видавництва, телерадіокомпанії, провайдери Інтернет, бібліотеки, архіви тощо, а також державні органи, для яких нормативно-правовими актами встановлено виконання управлінських, регулятивних чи інших функцій в інформаційній сфері.

Дослідження сутності суб'єктів інформаційних правовідносин зручно проводити на моделі інформаційної сфери.

Грунтуючись на моделі інформаційної сфери, можна виділити основні групи суб'єктів інформаційних правовідносин:

- виробники, або творці, інформації, у тому числі автори;
- власники інформації (інформаційних об'єктів);
- споживачі інформації.

За допомогою цієї моделі легко досліджувати поведження суб'єктів правовідносин залежно від видів і способів створення й перетворення та організації інформації й інформаційних об'єктів і провести класифікацію інформаційних правовідносин.

Класифікація інформаційних правовідносин може здійснюватися на основі аналізу поведження суб'єктів в інформаційних процесах в інформаційній сфері. При цьому разом з моделлю інформаційної сфери зручно використовувати матрицю інформаційних правовідносин.

Такі права й обов'язки виникають у громадян у сфері інформації, що діють в однойменній галузі інформаційної сфери, і виробників інформації, інформаційних ресурсів, інформаційних продуктів й інформаційних послуг, що здійснюють діяльність у відповідних однойменних сферах моделі інформаційної.

Суб'єкти – споживачі інформації, що діють у цій галузі, реалізують своє конституційне право на пошук й одержання інформації будь-якого виду й форми подання за винятком інформації обмеженого доступу, порядок одержання якої регламентується особливо. Вони вступають у правовідносини з тими виробниками інформації, інформаційних об'єктів, які діють відповідно до покладених на них обов'язків щодо створення й поширення інформації (це, головним чином, державні підприємства, установи, організації й органи місцевого самоврядування), а також з виробниками інформації – авторами робіт або власниками інформаційних об'єктів.

При цьому споживачі інформації несуть цивільно-правову, адміністративно-правову й кримінальну відповідальність за неправомірне використання отриманої інформації.

Список літератури:

1. Агапов, А. Б. Основы федерального информационного права [Текст] / А. Б. Агапов. – М., 1995. – С. 22.
2. Северин, В. А. Правовое регулирование информационных отношений [Текст] / В. А. Северин // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 11. – Право. – 2000. – № 5. – С. 23.
3. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права [Текст] / за заг. ред. М. Я. Швеца та Р. А. Калюжного. – Ужгород : ІВА, 2003. – С. 123.
4. Рассолов, М. М. Информационное право [Текст] : учеб. пособие / М. М. Рассолов. – М. : Юрист, 1999. – С. 42.

Коваленко Л.П. Субъекты информационных правоотношений / Л. П. Коваленко // Вчені записки Таврійського Національного Університету ім. В.І.Вернадського, юридичні науки – 2012. -Т. 25(64). – №2. – 2011. – С. 376-379.

Рассмотрено понятие, сущность, особенности субъектов информационных правоотношений, приводится классификация субъектов информационных правоотношений. Предложенная классификация, по мнению авторов, упростит их выбор на практике, позволит правильно применять информационное законодательство.

Ключевые слова: субъекты, інформаційні правоотношения.

Kovalenko L.P. Subjects of the informational legal relationship / L. P. Kovalenko // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2012. – Vol. 25 (64). № 2. 2012. – P. 376-379.

A concept, essence, features of subjects of informative legal relationships, is considered, classification over of subjects of informative legal relationships is brought. Offered classification, on an idea, authors will simplify their choice in practice; an informative legislation will allow correctly applying.

Keywords: subjects, інформаційні legal relationships.